

ԱՐԴԻ ԹԱՐԳՄԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՐՈՇ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

Հասմիկ Բաղդասարյան

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր
ԵՊՀ ռոմանական բանասիրության ամբիոն

ՀՀ, Երևան, Ալեք Մանուկյան 1

Էլ. հասցե՝ h.baghdasaryan@ysu.am

Հոդվածը ներկայացվել է 11.10.2019, գրախոսվել է 28.11.2019, ընդունվել է
տպագրության 05.08.2020

Ներածություն

XXI դարի սկիզբը նշանավորվում է թարգմանաբանական ուսումնասիրությունների հարացուցում տեղի ունեցող խոր փոփոխություններով: Լեզվական համակարգերի համեմատական քննությունից անցում տեքստային և միջտեքստային քննության, այնուհետև տեքստից՝ դիսկուրս, մշակույթ և մարդու մտածական գործունեություն, ահա այսպիսին են, ընդհանուր գծերով, թարգմանաբանության՝ որպես գիտակարգի ձևավորման ակունքներից ի վեր շրջադարձային փուլերը, որը ենթադրում է նաև թարգմանական ընդհանուր մեթոդների և ռազմավարությունների վերաբժնորում:

Այսօր թարգմանությունն ընկալվում է որպես միջլեզվական և միջմշակութային հաղորդակցության բարդ գործընթաց, իսկ թարգմանաբանության առանցքային հասկացությունը՝ համարժեքությունը, դիտարկվում է հաղորդակցական-գործառական և գործաբանական դիտանկյունից՝ բազմահարացուցային՝ խոսքաբանական, ճանաչողական, մեկնողական, մարդաբանական քննության մեթոդների կարևորմամբ:

Անդրադառնանք թարգմանաբանության զարգացման որոշ միտումների, քննելով նաև թարգմանության և ազգային մշակույթի փոխառնչության տարբեր խնդիրներ, որոնք նորովի են մեկնաբանվում արևմտաեվրոպական արդի թարգմանաբանական դպրոցում:

Թարգմանաբանության զարգացման արդի որոշ միտումների քննավերլուծական դիտարկում

Թարգմանաբանական տարբեր աշխատություններում այսօր առավել գործածվող հասկացություններից է *մշակութային շրջադարձը* (cultural

turn), որը թարգմանաբանության մեջ առաջին անգամ մանրամասն մեկնաբանվել է անցյալ դարի 90-ական թվականներին Ս. Բասնետի և Ա. Լեֆևերի հրատարակած «Թարգմանություն, պատմություն և մշակույթ» ժողովածուի մեջ՝ նշանավորելով նոր փուլ թարգմանաբանական ուսումնասիրություններում: Ելնելով տեքստի՝ որպես սոցիալ-մշակութային համակարգի բաղկացուցիչ տարրի գաղափարից՝ այս տեսաբանները գտնում են, որ տեքստաստեղծման և ընկալման խնդիրներն անհրաժեշտ է քննել լայն մշակութային համատեքստում, ընդ որում, թարգմանության գործառական միավորը ոչ թե բառն է, նախադասությունը կամ տեքստը, այլ մշակույթը¹:

Թարգմանության հանրամշակութային կաղապարներում նախ և առաջ հարկ է առանձնացնել Ի. Էվեն-Չոհարի և Գ. Տուրիի առաջադրած *բազմահամակարգի* և *նորմայի* հասկացությունները, որոնք կարևոր ներդրում են համարվում արդի թարգմանաբանության մեջ²: Ընդլայնելով թարգմանության ավանդական տեսության սահմանները, որն առավելապես հիմնվում էր լեզվական համակարգերի համեմատական քննության վրա և թարգմանական գրականությունը քննելով լայն մշակութային համատեքստում՝ այս թարգմանաբանների նոր՝ *նկարագրական ուսումնասիրությունների* շնորհիվ, Է. Գենսցլերի պատկերավոր բնութագրմամբ, թարգմանաբանությունը դուրս եկավ «պրեսկրիպտիվ էսթետիկայի» սահմաններից³:

«Մշակութային շրջադարձի» հիմնարար սկզբունքներից է այն գաղափարը, որ թարգմանել, ինչպես Ա. Լեֆևերը նշում է իր հայտնի *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame* գրքում, նշանակում է *նորից գրել*: Հենց այս վերստեղծման ուժն է խթանում գրական-գեղարվեստական էվոլյուցիան և իր դրսևորումն է ստացել թարգմանության, պատմագրության, գրաքննադատության մեջ, ինչպես նաև կինո և հեռուստաադապտացիայում և վերստեղծման այլ ձևերում: Ա. Լեֆևերի կարծիքով՝ թարգմանությունն ունակ է հեղինակի կերպարն ու նրա ստեղծագործությունն արտապատկերել (*պրոյեկտել*) այլ մշակութային միջավայրում և ընդլայնել հեղինակի և նրա ստեղծագործության ընկալման սահմաններն այն ստեղծող մշակույթի շրջանակներից դուրս՝ rewriting-ը դիտարկելով

¹ Bassnett, Lefevere 1990, 12.

² Even-Zohar 1999, Toury 2004.

³ Gentzler 2001, 13.

որպես արդյունավետ մտաշահարկում⁴:

Արդի թարգմանաբանության առավել վիճելի խնդիրներից է այն, թե օտարալեզու հեղինակի ստեղծագործությունն ինչ չափով կարող է ներմուծվել (ներդրվել) թիրախ մշակույթում:

Լ. Վենուտին, ելնելով թարգմանության մեթոդների վերաբերյալ Ֆր. Շլայերմախերի դիրքորոշումից, թարգմանական գործընթացը քննում է որպես թարգմանական էթիկայի խնդիր: Ըստ Լ. Վենուտիի՝ թարգմանիչը կարող է ընտրել կամ՝ *տնայնացման մեթոդը* (domesticating method), այն է՝ օտարալեզու տեքստի էթնոկենտրոն կրճատում՝ թարգմանության լեզվի մշակութային արժեքներին համապատասխան, կամ՝ *օտարականացման մեթոդը* (foreignizing method), այսինքն՝ էթնոկենտրոն ճնշում այս արժեքների վրա օտարալեզու տեքստի լեզվամշակութային տարբերություններն արձանագրելու համար, այսպիսով, Ֆր. Շլայերմախերի պատկերավոր արտահայտությամբ, «ընթերցողին ուղարկելով ճամփորդության» իր լեզվամշակութային համայնքում ընդունված *գրական կանոնից* այն կողմ⁵:

Օտարականացման մեթոդը թույլ է տալիս նաև նվազեցնել համաշխարհային մշակութային արժեքների «տնայնացումը» անգլիախոս աշխարհի կողմից: Այս դեպքում շեշտադրվում են թարգմանվող լեզվի լեզվամշակութային արժեքները՝ չթաքցնելով թարգմանչի «ներկայությունը»: Որդեգրելով նման դիրքորոշում՝ Լ. Վենուտին, Ս. Բասնետը և այլք կարծում են, որ թարգմանիչը պետք է «տեսանելի» լինի՝ լեզվամշակութային փոխադրման գործընթացը *մտաշահարկումից* զերծ պահելու համար. թարգմանիչն ակտիվորեն մասնակցում է տարբեր գաղափարների կերտմանը, ինչպես նաև գեղագիտական և մտավոր արժեքների փոխադրման գործընթացին:

Արդի թարգմանաբանության մեջ լայն տարածում ունեն նաև թարգմանության ապակառուցողական մոտեցումները (Ժ. Դերիդա, Ռ. Առոխո և այլք), որոնք կարելի է դասել մեկնողական-փիլիսոփայական կաղապարների շարքում: Խոսքը թարգմանության այն տեսությունների մասին է, որոնք ծագում են Ժակ Դերիդայի՝ թարգմանության ակտի վերաբերյալ ապակառուցողական գաղափարներից և այսօր դարձել են ամենասուր

⁴ Lefevere 1992, 9.

⁵ Schleiermacher 2000, Venuti 2004, 20.

քննարկումների առարկա: Այստեղ առաջադրվում է նոր մոտեցում *բնագիր/թարգմանություն* երկատման վերաբերյալ, որտեղ, ի տարբերություն ավանդական մոտեցումների, բնագիրը ստորադասվում է թարգմանությանը, փորձ է արվում անտեսել թարգմանության առանցքային հասկացությունը՝ համարժեքությունը՝ ավելի կարևոր համարելով թարգմանչի մեկնաբանությունները⁶: Այս տեսանկյունից թարգմանությունն ընկալվում է որպես մեկնողական փոխակերպում, տարասեռ և ածանցյալ գործընթաց, որը վեր է հանում ելակետային տեքստի փոփոխուն և դինամիկ, այդ թվում՝ հակասական իմաստները, իսկ «թարգմանություն» հասկացությունը փոխարինվում է «փոխակերպում» կամ «վերափոխում» հասկացություններով:

Ինչ վերաբերում է թարգմանության մեկնողական կաղապարներին, պետք է նշել, որ քննելով թարգմանության ժամանակ իմաստաստեղծման և ընկալման գործընթացի առանձնահատկությունները, դրանք հիմք են ծառայել նորագույն թարգմանական տեսությունների ստեղծման համար: Թարգմանությունը դիտարկելով որպես մարդակենտրոն ուղղվածությամբ բարդ մտածական և հաղորդակցական գործընթաց՝ այդ տեսություններում առանձնահատուկ շեշտադրվում է իմաստի դինամիկ բնույթը:

Ի մի բերելով արդի մշակութային և այլ ուսումնասիրությունների տարբեր դրույթներ՝ առանձնացնենք հետևյալ հիմնական առանցքային հասկացությունները, որոնք նորովի են իմաստավորում թարգմանության հանրամշակութային հայեցակերպը արդի թարգմանաբանության մեջ՝ *նորմեր* (Գ. Տուրի, Թ. Հերմանս, Բ. Նորդ), *ապակառուցողականություն* (Ժ. Դերիդա, Ռ. Առոխտ, Մ. Վիդալ Կլարամոնտե), *յուրացում* (Լ. Վենուտի), *թարգմանության հանրալեզվական հայեցակերպ* (Յու. Նայդա, Չ. Տաբեր), *ֆունկցիոնալիզմ* (Կ. Ռայս, Հ. Վերմեր, Հ. Հյոնիհ, Պ. Քուսմաուլ), *հետգաղութային դիսկուրս* (Օ. Կարբոնել ի Կորտես), *մրաշահարկում* (Ի. Էվեն-Ջոհար, Գ. Տուրի), *մշակութային միջնորդություն* (Բ. Հաթիմ, Լ. Մասոն), *քաղաքական անհամաձայնություն* (Է. Պրունչ) և այլն:

Վերոհիշյալ հասկացություններն իրենց նորարարական և համարձակ հարցադրումներով այսօր արմատապես փոխել են մշակութային ուսումնասիրությունների հարացույցը, թեև թարգմանաբանության մեջ *պոստմոդեռնիզմի* որոշ գաղափարներ դարձել են սուր քննարկումների և քննա-

⁶ Vidal Claramonte 1995, 89-91.

դատությունների առարկա⁷:

Թարգմանության՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության խնդիրներին նվիրված արդի որոշ ուսումնասիրություններում թարգմանական գործունեությունը դիտվում է նաև «ոչ սովորական» հարացույցի շրջանակներում՝ քննելով *այլմշակութային* հանրությունների հետ հարաբերությունները: Թարգմանությունը ոչ միայն մշակույթների միջև կամուրջ է կամ երկխոսություն, այլ նաև ոչ «անմեղ» հաղորդակցության միջոց, որը կարող է ծառայել որպես «բաժանման հենք», «տարբերությունների հնոց»՝ վերահաստատելով գաղափարական ուղղվածությամբ հին նախատիպեր կամ էլ ստեղծելով նորերը⁸: Թիրախ մշակույթի գաղափարախոսական համատեքստում թարգմանությունը կարող է դառնալ մշակութային գերիշխանության միջոց՝ օգտագործելով գաղութային կամ հետգաղութային դիսկուրսին հատուկ ռազմավարություններ: Թարգմանության և սոցիալ-քաղաքական շահերի այս սերտ կապն ավելի ակնհայտորեն է դրսևորվել գաղութային տիրապետման ժամանակաշրջանում, երբ թարգմանությունը՝ որպես խոսքային գործունեություն, ծառայել է նաև գաղութայնացման նպատակներին՝ ընդգծելով մի մշակույթի գերազանցությունը մյուսի նկատմամբ: Այսպես օրինակ՝ Հեռերո Ռոդեսը նշում է, որ բրիտանական կայսրությունը, հավատ ընծայելով իր գերիշխող դերին, իրեն իրավունք է վերապահել *համագործակցելու* այլ մշակույթների ինքնությունների կազմավորման խնդրում: Դրա մասին է վկայում պարսիկ բանաստեղծ Օմար Խայամի հայտնի թարգմանիչ էդվարդ Ֆիցջերալդի խոստովանությունն իր կատարած թարգմանությունների մասին, որտեղ ոչ միայն արդարացնում, այլ նաև անհրաժեշտ է համարում թարգմանության միջոցով ներգործել պարսկական պոեզիայի վրա⁹: Ավելի ուշ բացահայտվել է, որ էդվարդ Ֆիցջերալդի թարգմանություններից միայն 49-ն են բնագրին հարազատ, 44-ը նույնանման քառյակների խմբավորում են, իսկ մնացածը ազատ թարգմանություններ են՝ գրված խայամական ոգով¹⁰: Լինելով վերստեղծում կամ մեկնաբանություն՝ թարգմանությունը տվյալ դեպքում ծառայել է որոշակի դիսկուրսի հաստատմանը, որտեղ *այլմշակութային* ինքնությունը ներկայացվում է նոր տեսանկյունից:

⁷ Бузаджи 2009, Мошонкина 2016, Фефелов 2014.

⁸ Carbonell i Cortés 1997, Carbonell i Cortés 1999.

⁹ Herrero Rodes 1999, 94.

¹⁰ Մինայան 1974, 92:

Թարգմանության և քաղաքականության սերտ առնչության խնդիրները, հետևելով Ս. Բասնետին և Ա. Լեֆևերին, լայն քննության առարկա են դարձել տարբեր հեղինակների աշխատություններում: Այսպես, «Թարգմանություն և իշխանություն» գրքի նախաբանում նրա խմբագիրները՝ Մարիա Տիմոչկոն և Էդվին Գենտցլերը, նշում են, որ թարգմանությունը երբեք չի եղել «անբիծ» գործունեություն: Իմաստավորելով թարգմանության դերը հասարակության կյանքում՝ այս հեղինակները գտնում են, որ որոշ դեպքերում թարգմանությունը զբաղվում է «գաղտնի կողերի կեղծարարությամբ, աղավաղմամբ, նմանակմամբ և մշակմամբ: Բոլոր այս գործողություններում թարգմանիչները, ինչպես և գրողներն ու քաղաքական գործիչները, մասնակցում են հասարակության կառավարմանը՝ ձևավորելով գիտելիք և մշակույթ»¹¹:

Որոշ թարգմանական հետազոտություններում, չափազանցնելով մշակույթի դերը թարգմանության մեջ, նույնիսկ այն քննվում է որպես թարգմանության միավոր¹²: Այսինքն՝ թարգմանության արդի որոշ կաղապարներում ակնհայտ է «լեզվական մոտեցումների անընդհատ աճող լքվածություն՝ հոգուտ անդրմշակութայինի»¹³: Կարծում ենք, որ թարգմանության նոր հարացույցի փնտրտուքի ճանապարհին հնարավոր չէ ամբողջովին ժխտել թարգմանության զուտ լեզվական էությունը: Կարևորելով լեզվական և արտալեզվական գործոնների փոխազդեցությունն ու փոխներգործությունը՝ պետք է նշել, որ թարգմանությունը բարդ, բազմաիսկյան լեզվակերպային գործունեություն է, որտեղ նորագույն, այսպես կոչված *մշակութային ուսումնասիրությունները* լրացնում են թարգմանության լեզվաբանական տեսություններում առկա բացը:

XXI դարում թարգմանական տարբեր խնդիրների քննությունը սերտորեն առնչվում է մարդու և նրա մտածական գործունեության հետ: Ռուսական թարգմանաբանական որոշ դպրոցներում (Մոսկվայի, Պերմի, Տվերի, Տամբովի դպրոցները և այլն) ձևավորվել են նոր ավանդույթներ, որտեղ թարգմանությունը դիտվում է որպես մտածական գործունեություն՝ *խոհածություն* (рефлексия): Այս դպրոցների ներկայացուցիչները կարծում են, որ թարգմանական գործընթացը կապված է ոչ այնքան թարգմանիչ լեզվական իրազեկության, որքան նրա մտածական գործունեության հետ:

¹¹ Tymoczko, Gentzler 2002, xxii.

¹² Vidal Claramonte 1998, 51.

¹³ Buesa Gómez 1995, 33.

Հիմնվելով *գործունեության գոյաբանության* հիմնական սկզբունքների վրա՝ մշակվել են գեղարվեստական թարգմանության նոր կաղապարներ, որտեղ մեծ նշանակություն ունեն հոգելեզվաբանության, լեզվամշակութաբանության, լեզվաճանաչողության արդի ձեռքբերումները: Այս կաղապարները, թարգմանությունը ուսումնասիրելով որպես լեզվական անհատի խոսքամտածական բարդ գործընթաց, արտացոլում են թարգմանության մարդակենտրոն ուղղվածությունը:

Թարգմանության *գործունեության տեսության* հիմքերը մշակել է Ն.Լ. Գալեևան: Այս տեսության հիմքում ընկած է «մտագործունեության գոյաբանությունը»¹⁴, գործունեության մեջ միահյուսված մտածողությունը: Թարգմանության գործունեության տեսության մեջ Գալեևան առանձնացնում է մի քանի սկզբունք՝ կարևորելով համագործակցության սկզբունքը, նորմի և նրա իրագործման հակադրության սկզբունքը, որում դրսևորվում է թարգմանական գործունեության ստեղծագործական բնույթը և այլն: Համագործակցության սկզբունքն իրագործվում է թարգմանության տարբեր մակարդակներում: Գիտնականը այն դիտարկում է ինչպես միջմշակութային համագործակցության, այնպես էլ հաղորդակցության տարբեր սուբյեկտների (բնագրի հեղինակի, բնագրի ընկալողների, իր գործունեության մեջ տարբեր դիրքորոշումներ համադրող թարգմանչի, թարգմանության ընկալողների) համագործակցության տեսանկյունից: Նման դիտանկյունից թարգմանությունը քննելիս խախտվում են հեղինակի և թարգմանչի միջև ստեղծված ավանդական հարաբերությունները, երբ թարգմանությունն ընկալվում էր որպես թարգմանող և թարգմանվող լեզուների լեզվահամակարգերի համեմատական քննություն կամ էլ որպես թարգմանող և թարգմանվող լեզուների տեքստերի միջև ձևական համապատասխանությունների ստեղծում, որի դեպքում թարգմանչի ամեն մի որոշում կախման մեջ է բնագրի տեքստից:

Վերոհիշյալ գաղափարները դրսևորվել են Լ. Կուշնինայի առաջադրած թարգմանական կաղապարում, որը կարող է ծառայել թարգմանության՝ որպես միջմշակութային և միջլեզվական հաղորդակցության ռազմավարություն: Վերջինս թարգմանության մարդաբանության տեսանկյունից ներկայացնում է թարգմանական գործընթացի նոր ընկալում: Ըստ այս

¹⁴ Галева 1997, 27.

կադապարի՝ թարգմանության տեքստի ինտեգրված իմաստը թարգմանական տիրույթի (переводческое пространство) իմաստային դաշտերի սիներգետիկ փոխներգործության արդյունք է: Սա նշանակում է, որ թարգմանական տիրույթում կատարվում է բնագրի իմաստների համակարգի կազմակերպման առավել կատարյալ և արդյունավետ հնարների ընտրություն և ոչ արդյունավետ, իր *էներգետիկ* ներունակությունը կորցրած իմաստների «խտանում», իսկ հնարավոր բազմաթիվ իմաստների շարքից համակարգն ընտրում է այն, ինչ կարող է առավել բնականորեն ինտեգրվել ընդունող մշակույթում, որի պատճառով միևնույն տեքստի թարգմանության ժամանակ ընտրության հնարավորություններն անսահման են և անկանխատեսելի¹⁵: Թարգմանական տիրույթում առանձնացվում են 3 տեքստային դաշտ և 3 սուբյեկտիվ դաշտ: Թարգմանիչը դրանք վերլուծում է, և նրա ուղեղում առաջ է գալիս տեքստի պատկեր-գեշտալտը (սա դիտարկվում է որպես թարգմանության միավոր), իսկ սիներգետիկ ազդեցության շնորհիվ երևան է գալիս նոր իմաստը: Լ. Կուշնինան, թարգմանության գործընթացի դինամիկան սիներգետիկայի տեսանկյունից նորովի մեկնաբանելով, որպես թարգմանական գործընթացի նոր «աշխարհընկալում», առաջարկում է «թարգմանական տիրույթի» ներդաշնակության հայեցակետը¹⁶: Սա ունի ոչ գծային ուրվագիծ, կազմակերպված է տարածաժամանակային անընդհատականության տեսքով, ձևավորվում է բնագրի տեքստի շուրջ և տարածվում մինչև թարգմանության տեքստի բովանդակություն:

Արդի թարգմանաբանության մեջ մարդաբանական մոտեցումը էապես ընդլայնում է թարգմանական հետազոտությունների հարացույցը և շեշտադրում թարգմանության դիսկուրսիվ գոյաբանությունը: Սա ենթադրում է թարգմանության՝ որպես հաղորդակցական բարդ գործընթացի **սուբյեկտների**՝ հեղինակի և թարգմանչի, **օբյեկտների**՝ ելակետային և թարգմանության տեքստերի, **հասցեատերերի**՝ ելակետային և թարգմանության տեքստերի ընկալողների «անքակտելի համագոյությունը» («неразделимое со-бытие»)¹⁷: Ընդհանուր առմամբ, թարգմանության դիսկուրսիվ գոյաբանությունը հիմնվում է երեք դիսկուրսիվ փուլերի (ստեղծագործական, վերակերտող և ընկալողական) շրջանակում թարգմանական գործընթացը պայմանավորող երեք հիմնարար տարրերի («միջոցներ», «հա-

¹⁵ Кушни́на 2014а, 47.

¹⁶ Кушни́на 2014б, 14-15.

¹⁷ Леонтьева 2010, 82.

ղորդակցություն», «մարդիկ») փոխներգործուն փոխազդեցության վերլուծության վրա, որը հնարավորություն է ընձեռում վեր հանելու գեղարվեստական թարգմանության գործընթացի դինամիկան:

Խոսելով արդի թարգմանաբանության զարգացման խնդիրների մասին՝ հարկ է անդրադառնալ նաև կորպուսային լեզվաբանության և թարգմանական ուսումնասիրությունների սերտ առնչություններին, որն այսօր ենթադրում է, ինչպես հուշում է Գլորիա Կորպասի գրքի վերնագիրը, «նոր հարացույցի մարտահրավերներ»¹⁸: Արդի թարգմանական ուսումնասիրությունների այս նոր մեկնակետը հնարավորություն է տալիս ձեռք բերելու նոր՝ հավաստի սվյալներ և ի ցույց դնելու թարգմանական գործընթացի որոշ միտումներ, որոնք կարող են դիտարկվել որպես թարգմանական ընդհանրույթներ:

Եզրակացություններ

Մեր ամփոփ քննությամբ կարելի է եզրակացնել, որ թարգմանության գոյաբանության քննության մեջ տարբեր ուղղությունների և մոտեցումների առկայությունը նոր մարտահրավերներ է առաջադրում թարգմանության արդի տեսաբաններին, իսկ տեքստակենտրոն քննությունից «հաղորդակցակենտրոն» քննության անցումը պահանջում է թարգմանական գործընթացի դինամիկայի ուսումնասիրության նոր մեթոդներ, միջգիտակարգային՝ ինտեգրացված մոտեցում, որտեղ մեծ կարևորություն են ստանում գործաբանական լեզվաբանության, լեզվամշակութաբանության, ճանաչողական լեզվաբանության, դիսկուրսի տեսության, հանրալեզվաբանության, հոգելեզվաբանության ձեռքբերումները:

Նոր իմաստային բովանդակություն են ստացել թարգմանության առանցքային հասկացությունը՝ *համարժեքությունը*, ինչպես նաև թարգմանության այնպիսի երկատումներ, ինչպիսիք են, օրինակ, հեղինակ/թարգմանիչ, բնագիր/թարգմանություն, թարգմանչի տեսանելիություն/անտեսանելիություն երկատումները: Արդի որոշ տեսություններում թարգմանությունն ուսումնասիրվում է ոչ այնքան որպես լեզվական, որքան մշակութային փոխադրություն (Ա. Լեֆներ, Ս. Բասնետ և այլք), իսկ թարգմանության մեկնողական-փիլիսոփայական մոտեցումներում առանձնահատուկ նշանակություն ունի ապակառուցողականության գաղափարը: Կարծում

¹⁸ Corpas Pastor 2008.

ենք, որ թարգմանության նոր՝ ավելի արդյունավետ հարացույցի փնտրտուքի ճանապարհին պետք է առաջին հերթին կարևորել թարգմանության միջգիտակարգային բնույթը, ինչպես նաև քննության բազմահարացուցային մեթոդները:

Գրականություն

- Մինասյան Ա.Մ. 1974, Խայամի քառյակները օտար լեզուներով, Լրաբեր հասարակական գիտությունների, N 10, էջ 90-99:
- Басснетт С. 2016, Истоки и развитие переводоведения в 1975-2016 гг., Вестник СПбГУ. Серия 9. Филология. Востоковедение. Журналистика, вып. 4, с. 31-44.
- Бузаджи Д.М. 2009, Переводчик прозрачный и непрозрачный, Вестник НГЛУ, Лингвистика и межкультурная коммуникация, вып. 4, Нижний Новгород, с. 20-29.
- Галеева Н.Л. 1997, Основы деятельностной теории перевода, Тверь, Твер. гос. университет, 79 с.
- Кушни́на Л.В. 2014а, Теория перевода как междисциплинарная антропология, Вестник ПНИПУ, Проблемы языкознания и педагогики, N 10, с. 45-53.
- Кушни́на Л.В. 2014б, Переводческое пространство как стратегия межъязыкового и межкультурного взаимодействия. Лингвокультурный компонент в переводческом пространстве: коллективная монография (отв. ред. Э.М. Рянская), Нижневартовск, изд. Нижневарт. гос. университета, с. 6-37.
- Леонтьева К.И. 2016, Дискурсивная онтология перевода: к обоснованию статуса, Вестник ТвГУ. Серия «Филология», N 10, вып. 2, с. 78-85.
- Мошонкина Е.Н. 2016, Лоуренс Венути и «French Theory»: о постструктуралистских корнях новейшей теории перевода, Вопросы философии, N 3, с. 61-71.
- Прунч Э. 2015, Пути развития западного переводоведения. От языковой асимметрии к политической, Москва, «Р. Валент», 512 с.
- Фефелов А.Ф. 2014, Взаимосвязи перевода и культуры в трактовке С. Басснетт, Вестник Новосиб. гос. университета. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация», т. 12, вып. 1, с. 90-97.
- Bassnett S., Lefevere A. (eds.) 1990, Translation, History and Culture, London: Pinter Publishers, 133 p.

- Buesa Gómez C. 1995, Enfoques transculturales de la traducción literaria, *Cultura sin fronteras*, Encuentros en torno a la traducción, Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá de Henares, p. 32-41.
- Carbonell i Cortés O. 1997, Traducir al Otro: Traducción, exotismo, post-colonialismo, Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 190 p.
- Carbonell i Cortés O. 1999, Traducción y cultura. De la ideología al texto, Salamanca: Ediciones Colegio de España, 322 p.
- Corpas Pastor G. 2008, Investigar con corpus en traducción: los retos de un nuevo paradigma. Fráncfort: Peter Lang, 297 p.
- Even-Zohar I. 1999, La posición de la literatura traducida en el polisistema literario, *Teoría de los Polisistemas (Estudio introductorio, compilación de textos y bibliografía por M. Iglesias Santos)*, Madrid: Arco, p. 223-231.
- Gentzler E. 2001, *Contemporary Translation Theories*, 2nd ed., Clevedon: Multilingual Matters Publ., 232 p.
- Herrero Rodes L. 1999, La traducción entre culturas: la traducción de los marcadores culturales específicos en la novela angloindia de la década de los noventa. Tesis Doctoral, Universidad de Alicante, 503 p.
- Lefevere A. 1992, *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*, London, New York: Routledge Publ., 184 p.
- Schleiermacher F. 2000, *Sobre los diferentes métodos de traducir (traducción y comentarios de Valentín García Yebra)*, Madrid: Gredos, 141 p.
- Toury G. 2004, *Los estudios descriptivos de traducción, y más allá. Metodología de la investigación en estudios de traducción (traducción al español por R. Rabadán y R. Merino)*, Madrid: Cátedra, 376 p.
- Tymoczko M., Gentzler E. (eds.) 2002, *Translation and Power*, Amherst, Boston: University of Massachusetts Press, 272 p.
- Venuti L. 2004, *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, London/New York: Routledge Publ., 353 p.
- Vidal Claramonte M. C. Á. 1995, *Traducción, manipulación, desconstrucción*, Salamanca: Ediciones Colegio de España, 135 p.
- Vidal Claramonte M. C. Á. 1998, *El futuro de la traducción: últimas teorías, nuevas aplicaciones*, Valencia: Institució Alfons el Magnànim, 150 p.

ԱՐԴԻ ԹԱՐԳՄԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՐՈՇ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

Հասմիկ Բաղդասարյան

Ամփոփում

Արդի թարգմանաբանության մեջ լայն քննարկման նյութ են դարձել թարգմանության և ազգային մշակույթի փոխհարաբերության տարբեր խնդիրներ, որոնք նորովի են մեկնաբանվում ժամանակակից արևմտաեվրոպական թարգմանաբանական դպրոցում: Առանձնահատուկ կարևորվում են նաև թարգմանության ապակառուցողական մոտեցումներին, թարգմանության դիսկուրսիվ գոյաբանությանը, ինչպես նաև թարգմանական հետազոտությունների և կորպուսային լեզվաբանության առնչություններին վերաբերող տարբեր հարցեր:

Թարգմանության գոյաբանության քննության մեջ տարբեր մոտեցումների առկայությունը նոր մարտահրավերներ է առաջադրում թարգմանության արդի տեսաբաններին, պահանջում թարգմանական գործընթացի դինամիկայի ուսումնասիրության նոր մեթոդների և ռազմավարության մշակում:

Բանալի բառեր՝ թարգմանություն, ազգային մշակույթ, միջմշակութային հաղորդակցություն, ապակառուցողականություն, մտածական գործունեություն, դիսկուրսիվ գոյաբանություն, թարգմանության միջգիտակարգային էություն:

О НЕКОТОРЫХ ТЕНДЕНЦИЯХ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ

Асмик Багдасарян

Резюме

В современном переводоведении особое внимание уделяется различным проблемам взаимодействия перевода и национальной культуры, которые по-новому интерпретируются современной западноевропейской переводческой школой. Не менее ключевыми являются различные проблемы, касающиеся деконструктивных подходов к переводу, дискурсивной

онтологии перевода, а также взаимосвязей переводческих исследований и корпусной лингвистики.

Наличие разнообразных подходов в анализе онтологии перевода предъявляет новые вызовы современным теоретикам перевода в плане апелляции к новым методам и выработки стратегии в рассмотрении динамики переводческого процесса.

Ключевые слова – перевод, национальная культура, межкультурная коммуникация, деконструкция, рефлексия, дискурсивная онтология, междисциплинарная сущность перевода.

ON SOME TENDENCIES IN DEVELOPMENT OF CONTEMPORARY TRANSLATION STUDIES

Hasmik Baghdasaryan

Abstract

In contemporary translation studies, particular attention is given to different problems of interconnection between translation and national culture, which is interpreted anew in the modern West European school of translation studies. Various issues concerning the deconstructive approaches of translation, discursive ontology of translation, as well as the correlation between translation studies and the corpus linguistics are given specific importance.

The existence of different approaches within the ontological study of translation creates new challenges for the contemporary translation theorists and requires an elaboration of new methods and strategies for studying the dynamics of the translation process.

Key words – translation, national culture, cross-cultural communication, deconstruction, reflection, discursive ontology, interdisciplinary nature of translation.